

Actual Problems of Teaching Practice
Актуални проблеми на педагогическата практика

ПРОЕКТ „СТУДЕНТСКИ ПРАКТИКИ“ – УСПЕШЕН ОПИТ ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНО ПРАКТИЧЕСКО ОБУЧЕНИЕ

Блага Джорова

Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

Резюме. Изследването проучва нагласите и отношението на студентите на Югозападния университет, които участват в проект „Студентски практики“ (2013 – 2015). Водещата идея на автора е да се оцени доколко допълнителната практика е възможност за повишаване компетенциите и уменията на студентите в реална работна среда съобразно спецификата на академичната област, професионалната подготовка и свободното време на учещите се млади хора. Резултатите и техният анализ доказват, че проект „Студентски практики“ е успешен опит на МОН за въвеждане на допълнително практическо обучение в българските висши училища.

Keywords: real professional environment, additional practical training, mentor, academic tutor

Практиката е най-добрият учител във всяко нещо.

Плиний Стари

Министерството на образованието и науката експериментира оригиналния проект „Студентски практики“ (2013 – 2015), насочен изцяло към практическото обучение на студентите. Целта на тази иновация е да се запълни очевидната „пукнатина“ в българското образование относно партньорството с бизнеса, като се активизира и дидактизира връзката на обучението с реалната производствена среда. Според проф. Н. Денков – зам.-министър на образованието и науката, реализирането на този проект е „една от най-успешните инициативи на МОН и всички висши училища с доказан резултат“⁽¹⁾. Съответно и от позицията на висшите училища у нас тази инициатива също би могла да се определи като успешна именно защото открива пред студентите възможности да провеждат допълнително практическо обучение в реална работна среда за 240 астрономически часа (60 мин.) в рамките на период от 6 месеца. Може да се отбележи, че тези 240 часа за допълнителна практика са почти равностой-

ни на практическите часове, планирани в учебни планове, например за четирисеместриален курс на обучение за студенти в ОКС „магистър“ и пр.

В този контекст на насърчителни самооценки уместен и логичен е въпросът за мнението и удовлетворението на студентите – най-силно заинтересования субект от триадата *студент – висше училище – бизнес*:

- Успешна ли е тази европейска идея и за българските студенти?
- Какви са личните им мотиви за включване в проекта?
- Какво е тяхното отношение, нагласа и оценка за проекта?

Това са най-общо въпросите, чиито отговори екипът на „Студентски практики“ в Югозападния университет потърси чрез пряко/директно допитване до участвалите в проекта студенти от всички специалности.

1. Организация на проучването

Целта на изследването е да се разкрият нагласите и отношението на студентите, участвали в проект „Студентски практики“, и да се оцени доколко допълнителната практика е възможност за повишаване компетенциите и уменията в реална работна среда съобразно спецификата на академичната област, професионалната подготовка и свободното време на учещите млади хора.

Всеки привърженик на добра идея и всеки стремящ се да популяризира реална възможност за постигане на желани резултати, както и всеки участник в сферата на услугите, се интересува кой е най-добрият начин за достигане до широката общественост, за даване на публичност и гласност. Оставайки скрито, доброто не може да бъде оценено, възможността не може да бъде използвана, идеята – да бъде реализирана, целите – да бъдат постигнати, резултатите – да бъдат популяризирани.

Контингентът изследвани лица са студентите, обучавани в Югозападен университет „Неофит Рилски“ през учебната 2013 – 2014 и 2014 – 2015 година, които са участвали в проекта и са завършили своето практическо обучение от 240 часа в реална производствена среда до началото на анкетирането.

Разработването на инструментариума е съобразно намерението ни за проучване на отношението и оценката на студентите към студентската практика по проекта. Научният инструментариум е създаден през февруари – март 2015 г. – нашата идея е да се осигуряват възможности за поставяне на акцент върху различни аспекти от процеса на практическо обучение в рамките на проект „Студентски практики“ и анализирането им съобразно целите на изследването. По-конкретно в проучването се обхващат:

- мотивите за включване и причините за избор на обява, позиция, работодател;
- удовлетвореността от администрирането на проекта на различните йерархизирани равнища:
 - а) МОН чрез електронната платформа на проекта;
 - б) висше училище чрез Центъра за кариерно развитие;

- в) факултет чрез функционалния експерт към факултета;
- характеристиките на взаимодействието на студента с представител на университета, т.е. с академичен наставник и с представител на организацията работодател, т.е. ментор;
- удовлетвореността от процедурата за подбор на работно място, от създадените условия и от личното присъствие на студента в организацията работодател;
- разбирането и отношението на студента относно специализиращите учебни възможности на студентска практика в реална работна среда – чрез лични коментари и препоръки.

Изборът на формат за анкетата съответства на стандартите, поставени от екипа на МОН за проекта. Наложено е да бъде създадена електронна анкетна карта към платформата на Центъра за кариерно развитие към Югозападния университет „Неофит Рилски“ (с участието на ас. д-р Владислав Кръстев от Стопанския факултет). Избраният формат позволява на анкетирания да участват дистанционно в проучването, като и гарантира достоверността на данните (приложение 1). Софтуерът на платформата автоматично извежда количествените резултати, като осигурява тяхното структуриране по желани параметри, външно посочени от човек.

Разпространяването на анкетата се осъществи в последната седмица от март 2015 г. Линкът за пряк достъп до анкетата е изпратен на електронните пощи на включилите се в практическото обучение студенти и налични в базата данни на платформата на проекта. Над 5400 са провели студентска практика и успешно завършили я към момента на разпространяване на анкетата. Постави се срок от един месец за попълване на анкетната карта.

2. Анализ на резултатите от изследването

Анализът на резултатите се направи в периода юни – август 2015 г. и е насочен към извеждане на количествените параметри, таблично и графично представяне на резултатите и интерпретиране на получената информация.

2.1. Общи данни за участниците

Общият брой работни анкети е 1325 – от тях напълно попълнени са 966, а частично – 359. За напълно отговаряща на изискванията се приема анкетата, която е започната, финализирана и отчетена от системата като приключена, а за частично – анкетата, която е започната, но не е приключена и фигурира в системата като неприключена. Резултатите показват, че най-активни при попълване на анкетата са студентите от ОКС „бакалавър“ – 612 или 63 %, следвани от студентите от ОКС „магистър“ – 304 или 32 %, и студентите с квалификация „професионален бакалавър“ – 50 или 5 %. Данните за попълнените анкети по факултети са представени в таблица 1:

Таблица 1. Данни по факултети за брой анкети и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкети

Факултети	Брой	Процент от общия брой попълнени анкети
Правно-исторически факултет	222	23
Факултет по педагогика	169	18
Филологически факултет	131	14
Природо-математически факултет	107	11
Философски факултет	89	9
Стопански факултет	71	8
Обществено здраве и спорт	66	7
Факултет по изкуствата	59	6
Технически колеж	52	5
Общо	966	100

Коментарът тук едва ли е нужен, тъй като цифрите показват, че:

– най-голям процент участвали в проучването студенти са от Правно-историческия факултет, съответно специалност „Право“, следвани от Факултета по педагогика и Филологическия факултет;

– най-малък процент са студентите от Техническия колеж, като голяма част от специалностите към факултетите и колежа са представени с по един студент и не може да се определи специалността с най-малко участвали в проучването.

Процентното съотношение аналогично следва подредбата на факултетите по брой студенти, използвали възможността да проведат допълнително практическо обучение чрез включване в проекта и сключване на договор с висшето училище (таблица 2):

Таблица 2. Подредба на факултетите по брой сключени договори към момента на анализа – юли 2015 г.

Факултет	Брой сключени договори
Правно-исторически факултет	1296
Факултет по педагогика	1116
Стопански факултет	847
Природо-математически факултет	791
Философски факултет	377
Филологически факултет	373
Обществено здраве и спорт	329
Факултет по изкуствата	253
Технически колеж	160

Първите две позиции се заемат от факултетите с най-голям процент студенти, попълнили анкетата, което е показател за правопрпорционална зависимост между брой попълнени анкети и брой студенти, провели студентска практика. Подредбата, с малки изключения, се запазва и за другите факултети. Единствената разлика е в позицията на Стопанския и Филологическия факултет, които си разменят местата: по отношение на сключени договори и провели допълнително практическо обучение Стопанският факултет е на 3-та позиция, докато по попълнени анкети е едва на 6-а, а Филологическият факултет по брой сключени договори е на 6-а позиция, а по брой попълнени анкети – на 3-та. Данните по специалности разкриват, че най-активни и мотивирани са студентите от специалностите: *Право, Публична администрация, Предучилищна и начална училищна педагогика, Предучилищна педагогика, Финанси, Компютърни системи и технологии, Приложна лингвистика* и др. Приемаме, че с включването си в проекта студентът негласно изразява отношението си към идеята за синхронизиране взаимодействията между висшето училище и бизнеса чрез трета страна, каквато е МОН. Идея, която цели повишаване практическите компетенции на обучаваните с оглед потребностите на пазара на труда и осигуряване на възможност за взаимно влияние, за партньорство, за обединяване на усилия и участие в обща кауза на бизнеса и образователните институции, а именно улесняване прехода от студентската скамейка към работното място чрез подобряване качеството на образование и в частност – практическата подготовка на студента.

На тази основа може да се обобщи, че над 5400 от обучаваните в Югозападния университет студенти изразяват положителното си отношение и подкрепя към идеята за допълнително практическо обучение в реална работна среда извън предвидените в учебните планове часове.

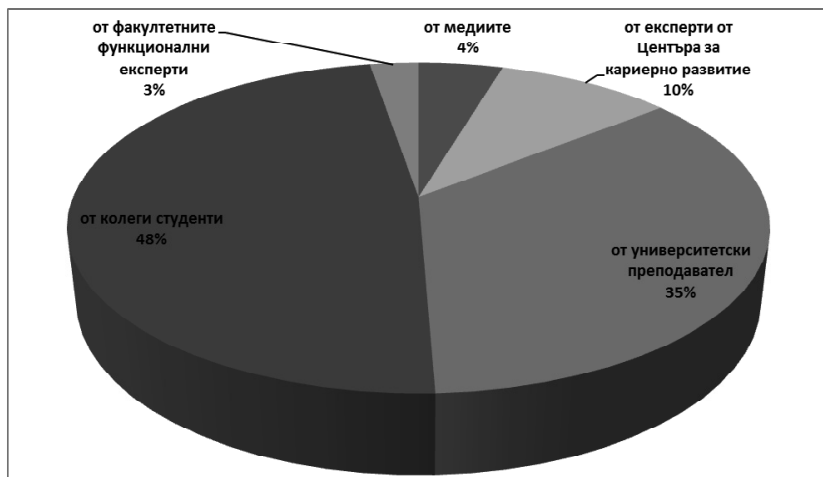
2.2. Количествен и качествен анализ на резултатите

2.2.1. Информираност

Въпросът „Откъде получихте информация за възможността да участвате в проект „Студентски практики“ има за цел да разкрие информационните източници за днешните студенти по отношение на тяхното обучение и конкретно за възможностите, които им се предлагат в образователната институция, а в случая за провеждане на студентска практика извън учебния план. Резултатите от този въпрос са представени в таблица 3 и кръгова диаграма 1. Необходимо е да се уточни, че анкетиранияте имат възможност да посочат повече от една алтернатива и поради това в таблицата процентът е по-висок от 100. На диаграмата процентното съотношение на алтернативите е спрямо общия брой отговори, получени за всички алтернативи от анкетиранияте, и крайният резултат е 100%.

Таблица 3. Брой отговори за всяка алтернатива и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкетни карти (966)

Откъде получихте информация за възможността да участвате в проект „Студентски практики“?		
Отговор	Брой	Процент
От медиите	66	7
От експерти от Центъра за кариерно развитие	137	14
От университетски преподавател	498	52
От колеги студенти	681	71
От факултетните функционални експерти	38	4
Друго	33	3

Диаграма 1. Процентно съотношение на резултатите от всяка алтернатива спрямо общия брой посочени алтернативи от анкетираните (1420)

Информацията, която е адресирана към обучаваните, а конкретно в случая за възможността за провеждане на студентски стажове, достига до студента най-вече чрез неговите колеги – 48% от всички получени отговори са за алтернатива „от колеги студенти“, която е посочена от 71% от анкетираните. Това е показател, че най-заинтересованите лица по отношение на подготовката в образователната институция са именно студентите, които са в ролята на активни и мотивирани субекти с изразено отношение към повишаване на образователната степен, както и към академичната и професионалната компетентност. Резултат на съвместна ангажираност и интерес е именно и разпространяването на

информация помежду им, засягаща различни аспекти от обучението им – в случая практическото обучение. Съвсем логично университетският преподавател се оказва другият източник на информация, когато става въпрос за дейности, свързани с процеса на образование във висшето училище – 35% от отговорите са за алтернатива „от университетски преподавател“, която е посочена от 52% от анкетираните. На трето място се подрежда Центърът за кариерно развитие, следван от медиите и факултетните функционални експерти.

Извод: възможността за провеждане на допълнителни студентски практики убедително показва, че „колелата“, движещи образователния процес във висшето училище, са студентите със своите желания, мотиви, готовност и положително отношение към подобряване качеството на обучение чрез различни форми и варианти, предлагани в процеса на подготовка. Университетските преподаватели и специализираните центрове към университета подпомагат и насочват студента в динамичната ситуация на образователния процес, което е резултат на множеството инициативи, предлагащи стажантски позиции, обучителни програми, студентски бригади, стипендии, форуми, конференции и др.

2.2.2. Мотивираност

Какъв е мотивът на студентите за включване в допълнително практическо обучение, провеждано в организации работодатели? Финансовият стимул ли е водещ, или възможността за усвояване на умения чрез активно участие в реалната работна среда? Възможност ли е за демонстриране на умения и бъдещо професионално развитие? Отговор на така поставените въпроси получаваме чрез резултатите от въпроса „*Защо решихте да се включите в проекта?*“. Приемаме, че мотивът е „движещата сила“, която определя както отношението към процеса, така и позицията, активността на субекта при реализирането му. Уточняваме, че анкетираните студенти могат да дават повече от един отговор.

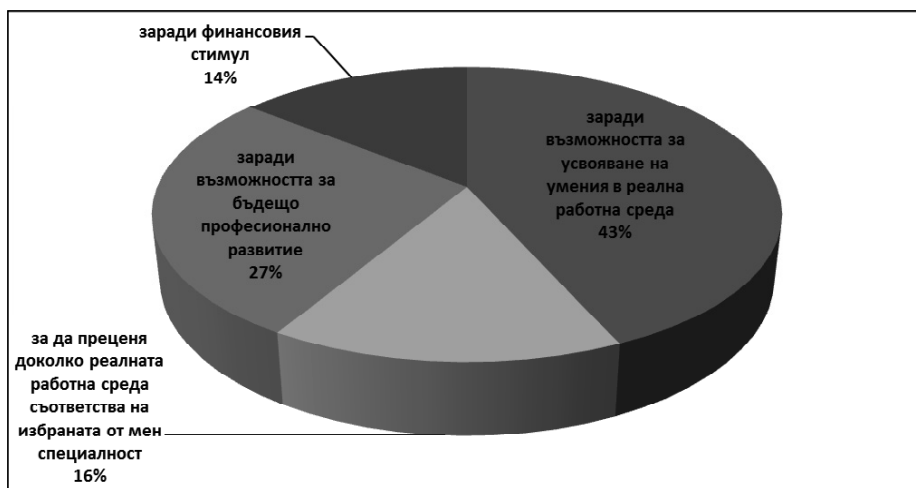
Количествените данни от таблица 4 и диаграма 2 доказват, че водещият мотив за включване на студентите в провеждането на допълнително практическо обучение е „*възможността за усвояване на умения в реална работна среда*“. Тази алтернатива е посочена от мнозинството анкетираните – 81%, или 43% от всички получени отговори. Половината от анкетираните (или 27% от отговорите) откриват в това обучение възможности да покажат своите умения, да бъдат забелязани от работодателите, да бъдат оценени и като резултат – да получат шанс за професионално развитие. Близки са резултатите при отговорите, разкриващи отношението на анкетираните към процеса на учене и като начин за финансово обезпечаване – 27% от анкетираните, или 14% от всички отговори, и като начин за разкриване на връзката между изучаваната специалност и реалната работна среда – 29% от анкетираните, или 16% от всички отговори. Резултатите илюстрират мнението, че студентите оценяват проекта като вариант за взаимодействие между пазара на труда и обучаваните кадри чрез взаимовръз-

ката бизнес – висше училище, а не като вариант за припечелване на финансови средства.

В секция „друго“ – 8 студенти от анкетираните обосновават включването си в проекта като: възможност „да се ангажират“; „да правят нещо, което им харесва“; „да получат разнородна информация“; „да открият таланти още в ранна детска възраст“; „да насърчат интереса към изкуството“; „да общуват с професионалисти и да споделят страстта си с други мотивирани хора“; „да бъдат оценени“. Двама от анкетираните посочват сертификата като мотив за включване в проекта, а един конкретизира, че „заради всичко посочено като алтернативни отговори“.

Таблица 4. Брой отговори за всяка алтернатива и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкетни карти (966)

Защо решихте да се включите в проекта?		
Отговор	Брой	Процент
Заради възможността за усвояване на умения в реална работна среда	779	81
За да преценя доколко реалната работна среда съответства на избраната от мен специалност	276	29
Заради възможността за бъдещо професионално развитие	487	50
Заради финансовия стимул	258	27
Друго	8	1

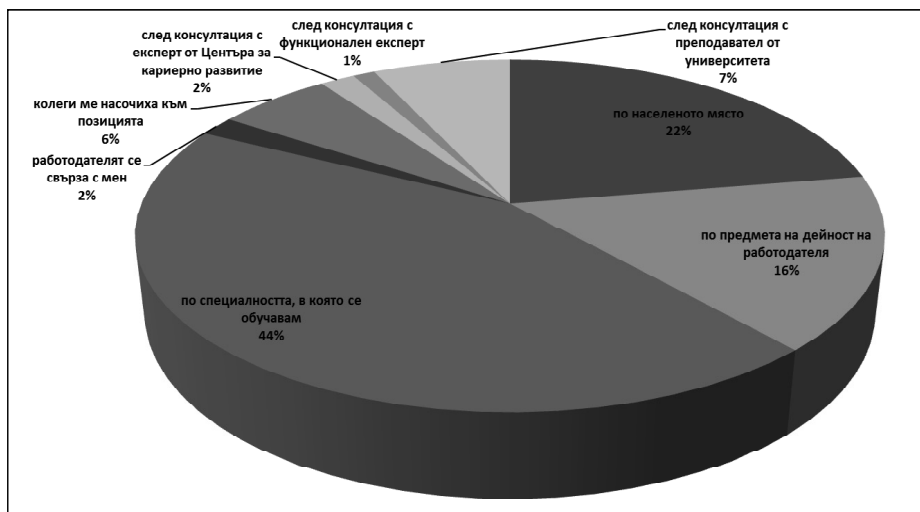

Диаграма 2. Процентно съотношение на резултатите от всяка алтернатива спрямо общия брой посочени алтернативи/отговори от анкетираните (1800)

Корелация на анализирания въпрос и потвърждение или опровержение на резултатите може да се търси с въпросите: „Как избрахте позицията, на която проведохте практическото си обучение?“ и „По колко обяви кандидатстваште и по колко бяхте одобрен/а?“

Таблица 5. Брой отговори за всяка алтернатива и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкетни карти (966)

Как избрахте позицията, на която проведохте практическото си обучение?		
Отговор	Брой	Процент
По населеното място	398	41
По предмета на дейност на работодателя	284	29
По специалността, в която се обучавам	781	81
Работодателят се свързва с мен	32	3
Колеги ме насочиха към позицията	104	11
След консултация с експерт от Центъра за кариерно развитие	32	3
След консултация с функционален експерт	20	2
След консултация с преподавател от университета	126	13
Друго	7	1

Диаграма 3. Процентно съотношение на резултатите от всяка алтернатива спрямо общия брой посочени алтернативи/отговори от анкетираните (1777)

Алтернативите, които получават най-много отговори, са, както следва: по специалността, в която се обучавам; по населеното място и по предмета на дейност на работодателя. Това потвърждава нашето очакване, че за студентите, включили се в допълнително практическо обучение, водеща цел е да обогатят практическите си умения в избраната от тях сфера за реализация чрез изява в реална работна среда.

По отношение на броя на обявите, по които са кандидатствали студентите и съответно са одобрени, може да се приеме, че мнозинството анкетираните са кандидатствали по една обява и съответно са били одобрени. Това може да се тълкува в две посоки:

1. Кандидатстващите имат ясна представа какво искат да правят, в каква сфера и на каква позиция;

2. Работодателите с готовност посрещат инициативата за връзка между висшето училище и бизнеса и приемат студенти, желаещи да се обучават в техните организации.

В секция „Коментари“ анкетираните са конкретизирали, че:

- одобрението е станало бързо;
- са удовлетворени от избора си;
- са получили одобрение още по първата обява;
- са били одобрени по всички обяви, по които са кандидатствали;
- са избрали по-подходящата за тях позиция с оглед специалността и интересите;
- не са срещнали проблеми по отношение на кандидатстването.

Извод: ръководен от желанието си за усвояване на умения в реална работна среда и за бъдещо професионално развитие, студентът използва наличните възможности за повишаване на практическите си компетенции и умения. С готовност отделя време за провеждане на студентска практика извън регламентираната в учебната документация на висшето училище. Стремещт към специализиране в академичната област чрез реализиране на дейности в организации на потребителите на кадри е значим при избора на позиция, обява и работодател за провеждане на допълнително практическо обучение. При избора на позиция водеща е възможността за пренос на теорията в практиката и лична изява пред работодателя, а не съмнението в качеството на висшето образование, особено по отношение съответствието на изучаваната специалност с потребностите на реалната работна среда и професионалното развитие.

2.2.3. Удовлетвореност от администрирането на студентската практика *А) Ниво МОН – чрез електронната платформа на проекта*

Екипът на МОН използва специално създадена електронна платформа на проект „Студентски практики“, ефикасно действаща за реализиране-

то, популяризирането, организирането, контролирането, отчитането и т.н. на практическото обучение на студентите в реална производствена среда. Платформата работи качествено и е високо оценена от студентите, което се доказва от резултатите на въпроса, представен в таблица 6.

Таблица 6. Брой утвърдителни и отрицателни отговори към всяка алтернатива и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкетни карти

Удовлетворен/а ли сте от функционирането на проект „Студентски практики“ по отношение на:		
Отговор	Брой	Процент
регистрирането в електронната платформа		
да	943	98
не	23	2
достъпното представяне на необходимата информация		
да	931	96
не	35	4
достатъчния брой обяви, съответстващи на изучаваната специалност		
да	818	85
не	148	15
обработката на документи		
да	906	94
не	60	6
формата на приключване на практическото обучение		
да	932	96
не	34	4

Извод: налице е пълна удовлетвореност по отношение организирането и администрирането на студентската практика на ниво МОН. Електронната платформа е добра идея за подпомагане реализирането на допълнителното практическо обучение. Чрез създадения механизъм за включване и провеждане на обучението се улеснява тристранното взаимодействие студент – работодател – висше училище. Студентът е удовлетворен от възможността предварително да се ориентира в наличната информация и да избере подходяща позиция и работодател за подобряване на практическата си подготовка и повишаване на своите компетенции в реална работна среда.

Б) *Ниво висше училище – в нашия случай чрез Центъра за кариерно развитие*

Администрирането на допълнителното практическо обучение в Югозападния университет се локализира в Университетски център за кариерно развитие – звеното за връзка между студентите (обучаваните за специалисти във всяка една област на производството) и работодателите, като потребители на кадри. Получените резултати от анкетното проучване по отношение удовлетвореността от дейността на Центъра за кариерно развитие са визуализирани в таблица 7.

Таблица 7. Брой утвърдителни и отрицателни отговори към всяка алтернатива и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкетни карти

Одобрявате ли администрирането на проекта от Центъра за кариерно развитие по следните дейности:		
Отговор	Брой	Процент
популяризиране на информация по проекта – цел, задачи, условия		
да	863	89
не	103	11
насочване към експерт за съдействие – технически сътрудник, функционален експерт, финансово-счетоводен експерт		
да	842	87
не	124	13
консултации и съдействие по възникнали въпроси във връзка с практическото обучение		
да	876	91
не	90	9
насочване към обучаваща организация, респективно позиция, съответстващи на професионалното направление и академичната специалност		
да	852	88
не	114	12

Представените резултати са показател за по-ниската удовлетвореност на студентите от администрирането на допълнителната практика във висшето училище, но същевременно анкетираните одобряват дейностите по отношение:

– реализираните консултации и оказаното съдействие от членовете на екипа към Центъра за кариерно развитие при възникнали въпроси във връзка с практическото обучение – 91% са удовлетворени, 9% – не са;

– популяризирането на информацията по проекта, което е свързано с цялостно запознаване на заинтересованите лица с особеностите на процеса, условията и възможностите – удовлетворени са 89 %, неудовлетворени – 11%;

– компетентното насочване и съдействие за избор на позиция, съответстваща на академичната област на студента или експерт за съдействие – 88/87% удовлетворени, 12/13% – неудовлетворени.

Извод: организирането и администрирането на студентската практика на равнище висше училище е осигурило информация за съществуващата възможност и е подпомогнало студентите в процеса на провеждане на допълнителното практическо обучение. Високата удовлетвореност от оказаното съдействие при разрешаване на възникнали въпроси и компетентното насочване към подходяща позиция, отговаряща на академичната специалност и осигуряваща възможност за повишаване конкурентоспособността на студента чрез повишаване на необходимите практически компетенции, е показател за успешната взаимовръзка между студентите и Кариерния център за взаимодействие с потребителите на кадри.

В) Ниво факултет – чрез функционалния експерт към факултета

Ролята на функционалния експерт (като структурно звено в организирането и реализирането на студентската практика) и удовлетвореността от неговата дейност са доказани от резултатите, поместени в таблица 8. Функционалният експерт е „представител от висшето училище, който подпомага, организира и следи за реализацията на дейностите по проекта в съответното висше училище – партньор по проекта“⁽²⁾.

Структурата на въпроса предполага анкетираните да изразят категорична позиция по посочените алтернативни отговори. Всеки анкетиран е длъжен да даде отговор, който може да бъде положителен „да“ или отрицателен „не“. Това важи за всички въпроси от анкетната карта, при които анкетираният не може да посочи повече от една алтернатива, а за всяка алтернатива трябва да избере утвърдителен или отрицателен отговор. Високите проценти положителни отговори („да“) са основание да се приеме, че студентите са били запознати с дейността на функционалните експерти и са се допитвали до тях. Същевременно обаче тези високи проценти са обратнопропорционални на резултатите от таблица 3, от която се вижда, че само 4% са получили информацията от функционалните експерти, а 52% – от университетските преподаватели. Посоченото разминаване може би се дължи на ситуацията, че:

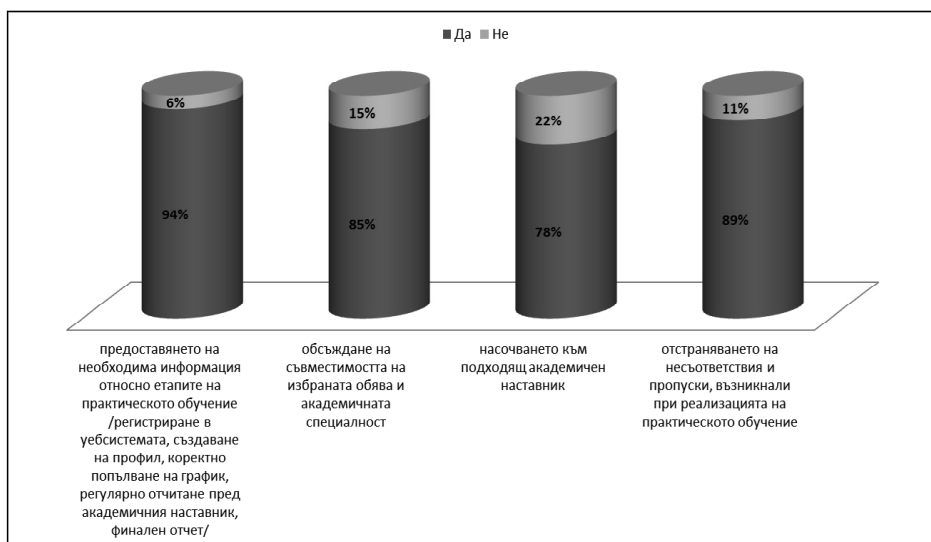
1. Функционалните експерти, като представители от висшето училище, всъщност са университетски преподаватели и академични наставници;

2. Студентите приемат за по-ценна конкретната помощ, свързана с насоки и съдействие по отношение на специфични за студентската практика дейности и процеси.

Таблица 8. Брой утвърдителни и отрицателни отговори към всяка алтернатива и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкетни карти

Дейността на функционалните експерти се изразяваше в:		
Отговор	Брой	Процент
предоставянето на необходима информация относно етапите на практическото обучение (регистраране в уебсистемата, създаване на профил, коректно попълване на график, регулярно отчитане пред академичния наставник, финален отчет)		
да	904	94
не	62	6
обсъждане на съвместимостта на избраната обява и академичната специалност		
да	825	85
не	141	15
насочването към подходящ академичен наставник		
да	753	78
не	213	22
отстраняването на несъответствия и пропуски, възникнали при реализацията на практическото обучение		
да	863	89
не	103	11

Извод: анкетираните са имали необходимост от експертно съдействие най-вече при регистрацията в електронната платформа, създаването на профил, избор на подходяща позиция, съответстваща на специалността, попълване на график, отчитане и отстраняване на несъответствия и пропуски, а са били най-самостоятелни при избора на академичен наставник (диаграма 4). Самостоятелността в избора на академичен наставник е основание да се приеме, че въпреки „пукнатините“ по отношение на практическото обучение подготовката на студентите във висшето училище се реализира чрез активно взаимодействие между обучаваните и обучаващите. Студентите познават своите преподаватели и не срещат трудности по отношение посочването измежду тях на академичен наставник, който да проследи и удостовери тяхната практика по проекта. Подпомагането и насоката са именно в контекста на нововъведенията по отношение на организирането и провеждането на студентска практика извън предвидената в учебните планове и организирана от звената към университета.

Диаграма 4. Процентно съотношение на утвърдителните спрямо отрицателните отговори към всяка алтернатива

2.2.4. Оценка на взаимодействията в процеса на допълнителното практическо обучение

А) Взаимодействие на студента с академичен наставник

Необходим ли е преподавател от университета, който да подпомага, наблюдава, контролира, отчита и удостоверява провеждането на практическото обучение от студента³⁾ и защо – това е ключов въпрос, чийто верен отговор е в резултатите на таблица 9.

Таблица 9. Брой утвърдителни и отрицателни отговори към всяка алтернатива и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкетни карти

Удовлетворен/а ли сте от взаимодействието с академичния наставник по отношение на:		
Отговор	Брой	Процент
запознаването със същността и особеностите на студентската практика		
да	946	98
не	20	2
инструктажа за провеждане на практическото обучение – ясен, точен, конкретен		
да	949	98
не	17	2

прегледа и корекцията на програмата за практическото обучение за съответствие с позицията и специалността на обучение в университета		
да	943	98
не	23	2
осъществяването на навременни консултации и съдействие		
да	946	98
не	20	2
извършения контрол и оценка		
да	953	99
не	13	1
отделеното време, проявеното внимание и отзивчивост		
да	951	98
не	15	2
комуникацията с ментора		
да	949	98
не	17	2

Данните разкриват високата удовлетвореност на анкетирания от академичния наставник и показват, че действително той е силно ангажиран със студента в процеса на допълнително практическо обучение. Получените резултати доказват, че взаимодействието между академичния наставник и студента се отличава с ясна и точна комуникация, навременен контрол, изразена активност и ангажираност към процеса.

Извод: въпреки че в центъра на допълнителното практическо обучение на студента е изявата му в реална работна среда, все пак е необходимо и включването на медиатор между академичната и производствената среда, т.е. между учебната среда, в която студентът повишава образователната си степен чрез получаване на академичните знания и умения, предвидени в учебната документация, и производствената среда, в която той повишава практическите си компетенции чрез възможността за лична ангажираност и действия в нея. Университетският преподавател е специалистът, който може да прецени доколко програмата за практическото обучение отговаря на академичната област на студента и е в интерес на неговата практическа подготовка. Той притежава компетентността да изиска промяна на програмата за практическо обучение именно с оглед постигане целите на студентската практика. Обучаваният се чувства сигурно и уверено, когато при дейности, извършвани извън планираното в документите на университета, се отдели време и внимание именно от представител от университета; когато е инструктиран, запознат и консултиран по отношение спецификата на допълнителните дейности, в които има възможност да участва.

Б) Взаимодействие на студента с ментор

Отговорното за практическото обучение лице към организацията работодател е менторът – той е пряк ръководител в работната среда, наставник на студента. В процеса на студентската практика едновременно с академичния наставник и менторът извършва контрол, отчитане и удостоверяване на практическото обучение⁴⁾ на студента, но за разлика от университетския преподавател, който наблюдава и подпомага, представителят на работодателя организира обучението в институцията. В „очите“ на студентите менторът е професионалистът, който:

- отделя достатъчно внимание и необходимото отговорно отношение спрямо студента (99%);
- е отговорен за организирането на присъствието на практиканта в обучаващата организация и осъществява нужния контрол (98%);
- успява да намери връзката между изучаваното в университета и дейностите в реалния работен процес, т.е. между теорията и практиката (97%) – таблица 10.

Таблица 10. Брой утвърдителни и отрицателни отговори към всяка алтернатива и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкетни карти

Дейността на ментора свързвате с:		
Отговор	Брой	Процент
организирането и контрола на присъствието Ви в обучаващата организация		
да	943	98
не	23	2
социалните взаимодействия в производствената среда		
да	912	94
не	54	6
хармонизирането на задачите от реалния работен процес с целите и задачите на обучението по специалността в университета		
да	935	97
не	31	3
проявеното внимание и отговорно отношение		
да	952	99
не	14	1

Извод: човешкото отношение, вниманието и благоразположението на представителя на организацията работодател (ментора) към студента (външния субект, практиканта) е най-отличителният белег на взаимодействието ментор – студент. Добрата организация и контрол по отношение присъствието и участието на практиканта в институцията са предпоставки за висока удовлетвореност от студентската практика в реална работна среда.

Удовлетвореността от взаимодействията, които са реализирани в процеса на практическото обучение на студента, показва, че за обучаваните при повишаване на практическите компетенции и умения от значение са взаимоотношенията както с представителите на висшето училище, така и с работодателите. Тяхната ангажираност към процеса, напътствията, подкрепата, контролът и оценката влияят върху отношението и нагласата на студента. Инструктажът, консултациите и отстраняването на несъответствия или допуснати грешки са необходими за осъзнаването на последиците от практическото обучение и на ефекта им върху бъдещата професионална организация.

2.2.5. Удовлетвореност от процедурата за подбор, създадените условия и личното присъствие на студента в организацията работодател

При реализирането на допълнителните студентски практики организацията работодател, или „обучаващата“ организация, осигурява реална работна среда за провеждането им. *Каква е оценката на студентите относно процедурата по кандидатстване? С какво се отличава тя?* Това са въпроси, чиито резултати налагат **извода**, че според анкетираният подборът на кандидат-практиканти се отличава най-вече с обективност, а също и с яснота, прозрачност и разбираемост. Неудовлетворените от посочените особености студенти са между 4 – 6 % от напълно попълнените анкетни карти (таблица 11).

Таблица 11. Брой утвърдителни и отрицателни отговори към всяка алтернатива и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкетни карти

Процедурата по подбор на кандидат-практиканти в организацията се отличаваше с:		
Отговор	Брой	Процент
опростеност и разбираемост		
да	907	94
не	59	6
яснота и прозрачност		
да	919	95
не	47	5
обективност		
да	928	96
не	38	4

Извод: разбираемите процедури, както и обективността и прозрачността при подбора на кандидати, са гарант за високата активност и желанието за участие на студентите в провеждането на допълнително практическо обучение извън висшето училище, в обучаващи организации работодатели. За разлика от вероятността за назначаване на работа (често пъти определено като предизвестено,

неясно и субективно) и след това „на място“ да се постига професионалното доказване на умения и качества с повишаването им в реална работна среда, възможността за участие в производствения процес и повишаване на практическите умения чрез допълнително практическо обучение се възприема от анкетираните като необременено от излишни утежняващи процедури, от неяснота и лично отношение на работодателя. Тази практика с основание се очаква да е добра основа за по-успешен старт в професионалната кариера.

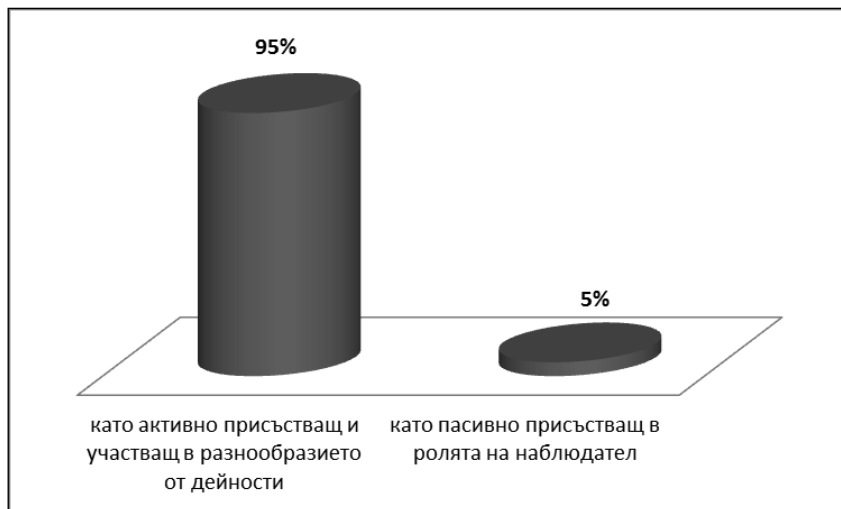
Организацията работодател е обучаваща организация с производствена среда и професионален климат, в която студентът практикант в продължение на 240 часа има възможността да усвоява необходимите му умения и качества в реална обстановка на труд и конкуренция, което се случва и съобразно изискванията на пазара на труда за полезност и адекватност на продукта. Разбира се, че за да е възможно всичко това, е необходимо да бъдат създадени подходящи условия за обучение с участието на студентите в организацията. Оценката на анкетираните относно създадените условия в „обучаващата организация“ е показател за качеството на практическа подготовка на участващите в допълнителното практическо обучение (таблица 12).

Таблица 12. Брой утвърдителни и отрицателни отговори към всяка алтернатива и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкетни карти

Създадени ли бяха благоприятни условия в обучаващата организация по отношение на:		
Отговор	Брой	Процент
осигуреното работно място		
да	932	96
не	34	4
достъпа до обекти и документи		
да	921	95
не	45	5
необходимите материали и ресурси		
да	943	98
не	23	2
съобразяването с личната ангажираност при договаряне на графика		
да	953	99
не	13	1
коректността на обучаващата организация		
да	953	99
не	13	1

Извод: коректността на организацията работодател и съобразяването с личната ангажираност на студента при изготвяне на присъствения график са силните страни на студентската практика, инициирана чрез съдействието на МОН и взаимодействието между висшето училище и бизнес организации, представители на пазара на труда. От съществено значение за повишаване компетенциите на студента чрез включването му в реалната работна среда е именно нейната осигуреност с материални ресурси и наличието на място за работа и отдих. За обучавания е важно по време на практическото обучение успешно да съвместява ангажиментите си, да разполага с необходимите материали и да има място за изява и повишаване на професионалния опит.

Удовлетвореността на практиканта от присъствието и личната му ангажираност в институцията е показател доколко той е успял да се ангажира с дейностите в нея и да се „впише“ в работната среда на организацията работодател. Това се разбира от отговорите на въпроса „Как оценявате „ролята“ си на стажант в обучаващата организация?“ (диаграма 5). Може да се приеме, че тази удовлетвореност представлява обобщена оценка на смисъла от участие в допълнително обучение извън предвиденото в университета.

Диаграма 5. Процентно съотношение на алтернативите към въпроса спрямо общия брой анкетирани

Високият процент оценяващи се като активно присъстващи и участващи в разнообразието от дейности е своеобразна висока оценка на възможността за допълнителна студентска практика. Впечатляващо (и обнадеждаващо) е,

че 95 % от анкетираните студенти твърдят, че в процеса на обучение са успели да се включат в многообразието от дейности, специфични за обучаващата организация, което е основа за тяхната личностна и професионална удовлетвореност.

В секция „други“ – общо 21 от изследваните лица са конкретизирали отговорите, както следва:

– 7 студенти уточняват, че по време на присъствието си в организацията са имали както активно, така и пасивно участие – *„средно, колкото активен, толкова и пасивен; и двете; и активно, и пасивно; средно положение (2 бр.); по малко и от двете; понякога активна, понякога пасивна“*. Логично е в процеса на практическото обучение практикантите да имат поставени различни задачи и да участват в различни дейности. Някои от тях може да са свързани с по-осезаемо лично участие, а други – с наблюдение и констатации, което е причина оценката на практиканта да насочва и към двете алтернативи. Приемаме това като опит за реална оценка на ситуацията;

– 3 студенти от анкетираните не са успели да се почувстват приети в работната среда на организацията и се определят като – *„излишен“*; *„пасивно участващ и неприсъстващ“*; с *„никаква роля“*, един посочва, че основно е работел *„онлайн“*, а друг, че е намерил място в организацията, но характерът на възлаганите дейности му дава основание да се определи като *„чирак“*. Доколко това е така, е въпрос за личностно възприемане и разбиране от менторите относно ролята на практикантите в обучаващата организация, както и от студентите за тяхната активност и участие по време на практическото обучение в рамките на проекта;

– за 8 студенти присъствието им в организацията работодател е било от значение както за тях, така и за работодателите/потребителите на услугата – *„като достатъчно заинтересована и активно присъстваща в дейностите на организацията“*; *„като практическо сътрудничество между организацията и студента“*; *„инициатор на идеи, но за съжаление, повечето на тях неосъществени поради липсата на екип и ресурси“*; *„подпомагащ дейността на кантората“* и т.н.;

– един от анкетираните студенти споделя неудовлетворението си от определянето на студентите като стажанти (в конкретния въпрос), а не като практиканти, както са определени в проекта. Изхождайки от определението за стаж като *„фиксиран период от време, през който новопостъпил работник, служител или студент се обучава практически по специалността си“*⁽⁶⁾ и с оглед философията на проекта, имащ за цел осигуряване на участие на студенти в практическо обучение, в съответствие със специалността и в реална работна среда по предварително изготвена програма за практическо обучение, включваща дейности, задачи, планирани резултати и брой часове по всяка конкретна дейност и график, в който ясно е

разчетен периодът на практическото обучение по дати и часове, като се вписват и допълнителни бележки/задачи, срещу което студентът получава документ и финансови дивиденди, считаме, че понятието е използвано коректно. Проектът се стреми към подпомагане и подобряване качеството на висшето образование чрез предоставяне на възможност за придобиване на практически опит и усъвършенстване на практическите умения на студентите от висшите училища в съответствие с тяхната академична област и изискванията на пазара на труда. Това е полезен период, който би помогнал за адекватна ориентация от студентите и подходящ подбор на кадри от работодателите.

2.3. Ефективност на допълнителното практическо обучение

Преките резултати след приключването на практическото обучение са отразени в таблица 13.

Таблица 13. Брой утвърдителни и отрицателни отговори към всяка алтернатива и процентно съотношение спрямо общия брой попълнени анкетни карти

След приключване на практическото обучение:		
Отговор	Брой	Процент
получих предложение за работа		
да	110	11
не	856	89
започнах работа		
да	76	8
не	890	92
получих допълнително възнаграждение		
да	75	8
не	891	92
получих предложение за стаж		
да	140	14
не	826	86

Оптимистичните постижения на участниците в реалния производствен процес може да се синтезират така:

– най-голям процент от анкетираните са получили предложение за стаж, което е свързано с присъствие на студента в организацията работодател за определен период и при определени условия, т.е. участие на студента в производствения процес/реалната работна среда – 14%;

– 11% са получили предложение за работа. Представено в цифри, от 966 студенти, попълнили анкетата, 110 са получили висока оценка на представянето си в институцията. Доказателство, че човек получава предложение за работа тогава, когато покаже, че е достатъчно подготвен, способен и с желание за работа;

– започналите работа са по-малко от получените предложение с 3%, т.е. 8% са започнали работа в резултат на участието си в проект „Студентски практики“;

– резултатът за допълнително възнаграждение напълно корелира с общия брой започнали работа, което може да се тълкува като правилен подход от страна на работодателите – именно чрез допълнителен финансов стимул да успеят да привлекат практикантите към своя работен екип.

Резултатите от нашето проучване красноречиво показват, че удовлетвореността на студентите е висока, което е основание да се приеме за сполучлива и „работеща“ идеята за практическо обучение на студентите в реалната работна среда – моделът „Студентски практики“ е обективно реализируем и успешен както за студентите, така и за работодателите. Ползността може да се разкрие в следните взаимовръзки:

– *теория – практика*: наученото в университета се пречупва през изискванията на практиката;

– *студент – работодател*: студентът попада в реална работна среда, а работодателят оценява студента;

– *образование – бизнес*: актуалност и съвместимост на предлаганите специалности във висшето училище и търсените специалисти на пазара на труда.

3. Препоръки на студентите

Разбирането и отношението на студентите относно възможността за провеждане на студентска практика в реална работна среда е отразено в коментарите и препоръките на анкетираните.

Ниският процент на анкетираните, използвали възможността да дадат препоръки, е показател за висока удовлетвореност от процеса на практическото обучение. Едва 14% от участвалите в проучването са писали в полето и на тази основа може да се изведе значимото за студента в процеса на практическо обучение:

– *организация* – 42% споделят, че нямат препоръки, като някои допълват, че целият процес е добре структуриран и са удовлетворени – „*всичко беше перфектно по отношение и на работата, и на отношението към нас*“;

– *период на практическо обучение* – 11% от практикантите се обединяват около идеята, че е необходимо периодът на практическото обучение да бъде по-дълъг и/или при успешно изпълняване на задачите да се дава възможност за неколкократно провеждане на практическо обучение в рам-

ките на проекта – „Личната ефективност обхваща нагласите, основните личностни характеристики на студентите и лидерските позиции на менторите и академичните наставници – в процеса на постигане на целите на проекта. С ваше позволение, бих искала да препоръчам в следващи проекти, преследващи постигането на високи резултати и изграждането на конкурентоспособни умения у студентите, да бъдат предвидени поне 360 часа за съвместна работа“; „Моята препоръка е, ако е възможно, тези практики да бъдат провеждани поне 3 пъти по време на следването с цел по-доброто обучение на студента в реални условия и връзката му с практиката“; „Препоръката ми е, при успешно проведено практическо обучение и заявено желание от всички ангажирани страни, да бъде дадена възможност на обучаващия се втори и дори трети път да се включи в практическото обучение“; „Би било добре, ако тези практики се провеждат повече от веднъж по време на обучението в университета, тъй като практиката е съставна част от цялостното обучение и е в огромна полза на студентите“;

– **взаимовръзка и взаимоангажираност между Министерството на образованието и науката и регистриралите се работодатели** – шестима практиканти (4%) препоръчват по-активно пряко взаимодействие между МОН и работодателите. Министерството наистина осигурява средства за провеждане на практическо обучение, вследствие на което студентите стават по-добри специалисти, по-конкурентоспособни, а работодателите биха могли да помислят за варианти за допълнителна ангажираност – „Да се дава възможност за продължаване на работа след приключване на стаж на тези, които се справят най-добре с поставените задачи“; „Би било добре практиката да бъде по-продължителна и при успешно завършване да се предоставя възможност за работа“; „Моето мнение е, че след завършване на проведения стаж студентите би трябвало да получат предложение за работа или стаж“; „Практическото обучение да дава реален трудов стаж с временен трудов договор (примерно 3 месеца), за да може обучаващите се да притежават поне минимален опит по специалността, в която се обучават. Което смятам, че ще бъде силно положително при стартиране на кариера след завършването на студентите и по-лесното намиране на работа“;

– **практическо обучение извън предвиденото в учебните планове** – голяма част (18%) посочват, че е необходимо да има повече такива допълнителни практики, за да може всеки студент да използва възможността – „Все по-често да има подобни практики за нас, студентите, за да можем да се усъвършеваме по специалността“; „Всеки студент, който има желанието и възможността да участва в студентските практики, да го направи, защото по този начин той не само придобива допълнителни знания, но и придобива и

ясна представа за реалната работна среда, която ще му бъде полезна и за в бъдеще“; „Всеки студент трябва да проведе такава практика. Изключително полезна и много необходима. Препоръчвам!“; „Да се провеждат по-често подобни практики или мероприятия, за да се дава възможност на студентите да трупат опит, за да могат после по-лесно да се реализират в дадената област“; „Повече такива програми, за да можем ние, студентите, да се докоснем по-реално до това, което изучаваме в университета“; „Препоръчвам да има повече такива практики, тъй като са ползотворни от гледна точка на внедряването на знанията във формата на опит в контекста на реалната работна среда“;

– **възможност за участие** – 10%, вместо препоръка, изразяват своята удовлетвореност от студентската практика с благодарност за възможността да я проведат – „Стажът беше много добър“; „Всичко беше много добре поднесено и разбираемо“; „Изключително доволна съм от проведената практика. С удоволствие бих се включила отново!“; „Изключително съм благодарен за възможността. Този стаж беше изключително полезен. Научих много неща. Сблъсках се с професията „счетоводител“ за първи път“;

– **възнаграждение** – двама (1%) посочват, че възнаграждението трябва да бъде по-голямо;

– **ангажираност на членовете на екипа на Югозападния университет** – шестима (4%) призовават за по-висока ангажираност на общоуниверситетския екип и на Университетския център за кариерно развитие;

– **повече работодатели и позиции** – четирима (3%) препоръчват да има по-голям избор по отношение на работодателите и позициите за провеждане на практическо обучение, за да могат студентите да изберат най-подходящия/подходящата за тях;

– **подобряване на различни аспекти от процеса** – 8% от анкетираните препоръчват подобряване по отношение на популяризирането на възможностите за допълнителни практики, ангажирането на практикантите с дейности извън програмата на практическото обучение, намиране на възможности за лични контакти и информирание на студентите за подобен вид инициативи, преодоляване на пропуски и грешки в електронната платформа за регистриране, контрол и т.н. на практическото обучение;

– **лично мнение и желания** – при 3% не може да се регистрира препоръка, а по-скоро споделяне на лично отношение – „Би било много добре, ако бях получила предложение за работа или дори стаж“; „Да се даде възможност за работа на младото поколение. Защото всеки работодател иска да има стаж, а същевременно никой не подава ръка на младежта. Дайте ни възможност да работим и да си изкарваме прехраната“.

Процентът е повече от 100, защото в някои отговори се съдържат препоръки, включени в различните обобщения.

4. Оценки на студентите

Възможно е да се допусне, че има зависимост между процента на студентите, дали препоръки, и процента на тези, писали „коментари“. Той е един и същ – 14%. При детайлен преглед на коментарите се установява, че 37% от писалите използват полето, за да декларират, че нямат допълнителни бележки, а останалите коментари могат да се обособят в следните области:

– **оценка на проекта и значимостта на практическото обучение** – 46% от попълнителите полето „коментари“ изразяват одобрение, удовлетвореност и благодарност по отношение на възможността за участие и провеждане на студентска практика: „*Студентски практики*“ е прекрасна инициатива, която помага на студентите да „влязат в кухнята“ на избраната специалност. При работа с професионален екип (каквото беше моят) човек има възможност да надгражда, да изразява мнение, да се учи“; „Проект „Студентски практики“ е много добра възможност за студентите да получат реална представа за това как протича реално работният процес. Добра възможност е и за работодателите да могат да предложат работа на тези, които успеят да покажат уменията си“; „Благодаря за възможността да приложя добитите знания и науча нови в реална работна среда!“;

– **оценка за екипа на университета и за академични наставници** – 7% използват възможността да отразят удовлетворението си от академичните наставници и да дадат оценка на екипа към университета: „Очарована съм от професионалното и отговорно отношение, което получих от академичния си наставник...“; „Изключително съм благодарна на екипа на Центъра за карьерно развитие...“; „Наставникът ми помогна от гледна точка на организация с документи, съставяне на график и разяснителна информация относно практиката и също така с мястото, на което е по-полезно за мен да се насоча.“; „Благодарности на... – академичен наставник, за отзивчивостта и оказаната помощ по време на практиката“; „Много съм доволна от практиката и от това, че започнах работа в ...“;

– **оценка на работодатели и ментори** – 13 анкетирани изказват благодарност на ментори и работодатели за дадените възможности, за професионализма, съдействието и вниманието: „Останах много доволна от практиката. Имах пряк допир до същинска педагогическа дейност, научих много от ментора си за общуването с децата, запознах се и с дневника и с всички документи, свързани с детската градина“; „Менторът ми беше изключително благоразположен и се интересуваше от материята, с която се занимаваме в университета, съответно ми даваше задачи, които ми бяха от полза.“; „Менторката, която ме обучаваше, бе изключително отзивчива и научих много от нея.“; „Благодарен съм много на работодателя, ментора и

наставника за вниманието, за знанията, които усвоих, и времето, което ми отделиха“; „Доволна съм от вниманието и отношението от страна на ..., удовлетворена съм от средата в училището“.

5. Обобщителни бележки:

- допълнителното практическо обучение е възможност за системно повишаване на практическите умения на студента;
- практическото обучение в реална работна среда е възможност за лична изява и професионална реализация;
- необходимо е висшето училище да търси варианти за осигуряване на възможности за участие на обучаваните в практическо обучение извън планираното в учебните планове по отделните специалности;
- допълнителен стимул за включване в студентски практики извън предвидените в учебната документация е възнаграждението;
- съдействието на представители от университета е предпоставка за удовлетвореност от допълнително практическо обучение;
- студентите желаят по-голям избор от работодатели и позиции за провеждане на практическо обучение, т.е. по-тясна връзка между МОН/висшето училище и бизнеса;
- взаимодействието между бизнеса и висшето училище при провеждане на практическо обучение на студенти е от полза както за студентите, така и за работодателите;
- координирането на практическо обучение извън планираното в учебните планове от представители на университета – преподаватели или членове на специализирани центрове е от полза и необходимост за практикантите;
- от съществено значение за отношението и удовлетвореността на студента от допълнителната студентска практика е средата в институцията, в която се провежда практическото обучение и от организиращия присъствието му в нея, т.е. ментора.

Заклучение

Допълнителното практическо обучение на студентите извън планираното в учебните планове е възможност за подобряване на образователната реалност в България. Целта, задачите, взаимовръзката *студент – университетски преподавател – представител на пазара на труда*, специфични за представения вид практическо обучение, са „новост“ в пространството на висшето образование. Резултатите от анкетното проучване несъмнено доказват, че чрез включване в практическо обучение в реална работна среда е възможно постигането на цели, като:

- подобряване качеството на образование чрез придобиване на практически опит и усъвършенстване на практическите умения;

- подпомагане успешната реализация на младите хора на пазара на труда;
- насърчаване партньорството между образователните институции и бизнеса;
- стимулиране на студентите за намиране на работа непосредствено след дипломирането.⁵⁾

Високият процент „удовлетвореност“ е показател, че подобни цели трябва да се възприемат като философия и мисия на образователната система в България и да бъдат в центъра на държавната образователна политика. Очертават се основните (примерни) компоненти, необходими за реализиране на идеята за платени студентски стажове, които да компенсират недостатъчните часове за практическо обучение, предвидени от висшето училище в учебните планове на съответните специалности. Например някои от тях:

– **ЖЕЛАНИЕ** – както обучаваните, така и обучаващите трябва да имат мотив и стимул да участват в подобен род дейност – нашите резултати убедително доказват, че днешните студенти и техните работодатели наистина сериозно насочват усилията си към подобряване на практическите умения на кадрите на пазара на труда.

– **ФИНАНСИРАНЕ** – повечето добри идеи се нуждаят от финансиране, което да позволи тяхното реализиране. Идеята е добра и е необходимо, дори наложително, да се мисли в посока бъдещо финансиране чрез осигуряване на средства. Същевременно съществуват и други варианти за финансиране като:

- **правителство** – отпускане на квоти за всеки университет за провеждане на платени студентски практики за отличните студенти;
- **бизнес** – бизнесорганизации, компании, фирми, които да предвидят бюджет за практическо обучение на студенти (и стипендии), което може да е стимулирано от държавата чрез предлагане на данъчни облекчения;
- **университет** – осигуряване на средства посредством партньорството и съвместната дейност на университетите с неправителствени организации, асоциации, сдружения и др.
- **РАБОТНА СРЕДА** – обучаващите организации имат интерес от подобен род инициативи, които ги улесняват при преценката и избора на бъдещи свои служители, осигуряват им подходящи условия, осъзнавайки необходимостта от взаимодействието между потребителите на кадри и квалифициращите кадри. В тази връзка работната среда трябва да бъде отворена към сходни идеи и достъпна за осъществяването им.

Възможността за провеждане на студентски практики е нов прочит на практическата подготовка на студента – един поглед в бъдещето на България, чиято успешна формула е вече открита: **ИНОВАЦИЯ + РЕАЛИЗАЦИЯ = РЕЗУЛТАТ**.

Приложение

Линк към анкетната карта

<http://esurvey.swu.bg/index.php/survey/index/sid/861382/newtest/Y/lang/bg>

БЕЛЕЖКИ

1. <http://praktiki.mon.bg/sp/?m=2&p=&pid=106> – изказване на заместник-министъра на образованието и науката проф. Николай Денков на среща с работодатели, студенти и представители на академичните среди по проект „Студентски практики“, активно към декември, 2015 г.
2. <http://praktiki.mon.bg/sp/?m=14> – участници в проекта, активно към декември 2015 г.
3. http://praktiki.mon.bg/sp/docs/4.SP_dogovor_akad.nastavnik&VU.pdf – Договор на академичен наставник за участие в практическо обучение, активно към декември 2015 г.
4. http://praktiki.mon.bg/sp/docs/3.SP_dogovor_mentor&VU.pdf – Договор за наставничество с ментор за провеждане на практическо обучение, активно към декември 2015 г.
5. <http://praktiki.mon.bg/sp/?m=11> – представяне на целите на екипа, активно към декември 2015 г.
6. <http://rechnik.info/%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B6> – Речник на думите в българския език, активно към декември 2015 г.
7. Джорова, Б. (2015). „Студентски практики“ – реалност и възможности. Доклад, представен на дискусия, проведена на 9 октомври 2015 година. Бюлетин № 7 – <http://194.141.86.238/joomla/images/infobuletin/br8buletin.pdf>, активно към декември 2015 г.
8. Джорова, Б. (2015). Проект „Студентски практики“ в оценките на студентите. Бюлетин № 6 – <http://194.141.86.238/joomla/images/infobuletin/72.pdf>, активно към декември 2015 г.
9. Николаева, С. (2015). Реална работна среда – що е то? Бюлетин № 5 – <http://194.141.86.238/joomla/images/infobuletin/br5.pdf>, активно към декември 2015 г.
10. Джорова, Б. (2015). Оценка на проект „Студентски практики“ чрез прочуване мнението на студенти. Бюлетин № 3 - <http://194.141.86.238/joomla/images/infobuletin/nfobuletin9.pdf>, активно към декември 2015 г.

**STUDENT PRACTICES PROJECT –
A SUCCESSFUL ATTEMPT AT ADDITIONAL PRACTICAL
TRAINING OF YOUNG SPECIALISTS**

Abstract. The research focuses on South-West University students' response to the project "Student Practices" from 2013 until 2015. The author aims to evaluate the extent to which this additional practical training in a real professional environment gives students the opportunity to develop and improve their competencies and skills, according to the specifics of their academic major, professional training, and free time. The analysis of the results proves that the project is a successful attempt by the Ministry of Education to provide additional practical training for young specialists.

✉ **Dr. Blaga Dzhorova, Assist. Prof.**

Department of Pre-School and Primary School Pedagogy
Faculty of Pedagogy
South-West University "Neofit Rilski"
66, Ivan Mihaylov Str.
2700 Blagoevgrad, Bulgaria
E-mail: blagadzhorova@swu.bg